

Antroposen Çağında Güvenliğin Yeniden Düşünülmesi: Kopenhag Okulu Perspektifinden Çevresel Güvenlikleştirme Süreçleri

Abdullah Çelik*

Öz

Bu makale, Antroposen çağında güvenliğin nasıl yeniden kavramsallaştırıldığını ve çevresel tehditlerin Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kuramı çerçevesinde nasıl güvenlik meselesi haline geldiğini analiz etmektedir. Antroposen, insan faaliyetlerinin iklimsel ve ekolojik sistemleri dönüştürdüğü yeni bir jeolojik dönemdir. Bu bağlamda iklim değişikliği, kaynak rekabeti ve çevre temelli göç gibi olgular, bilimsel sorunlar olmanın yanı sıra ulusal güvenlik stratejilerinin de konusu haline gelmiştir. Çalışmada, literatür taraması ve söylem analizine dayalı nitel bir yöntem izlenmiş, güvenlik algısının söylemsel olarak nasıl inşa edildiği tartışılmıştır. Kopenhag Okulu'nun yaklaşımı doğrultusunda, çevresel tehditlerin güvenlikleştirilme biçimleri medya ve politika belgeleri üzerinden incelenmiştir. Bulgular, güvenliğin insan merkezli bir anlayıştan doğa merkezli ve katılımcı bir çerçeveye doğru evrildiğini göstermektedir. Bununla birlikte her ne kadar güvenlik, koruma amacını taşısa da kimi durumlarda kontrol ve yönlendirme işleviyle öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, Çevresel Güvenlik, Kopenhag Okulu, İklim Güvenliği, Güvenlikleştirme Kuramı.

Rethinking Security in the Anthropocene: Environmental Securitization Processes From the Perspective of the Copenhagen School

Abstract

This article analyzes how security has been reconceptualized in the Anthropocene and how environmental threats have become security issues within the framework of the Copenhagen School's securitization theory. The Anthropocene is defined as a new geological epoch in which human activities transform climatic and ecological systems. In this context, phenomena such as climate change, resource competition, and environmentally induced migration are considered not only scientific challenges but also subjects of national security strategies. The study employs a qualitative methodology based on literature review and discourse analysis to examine how perceptions of security are discursively constructed. In line with the Copenhagen School's approach, the research investigates how environmental threats are securitized through the media and policy documents. The findings indicate that security is evolving from an anthropocentric perspective toward a more nature-centered and participatory framework. Nevertheless, while security aims at protection, it also comes to the fore at times as a mechanism of control and steering.

Keywords: Anthropocene, Environmental Security, Copenhagen School, Climate Security, Securitization Theory.

*Dr. Öğr. Üyesi | Polis Akademisi | clkabdullah@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3912-3724 | DOI: 10.36484/liberal.1749528
Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 30, Sayı: 120, Güz 2025, ss.103-115.
Gönderim Tarihi: 23 Temmuz 2025 | Kabul Tarihi: 11 Eylül 2025

Giriř

İnsan faaliyetlerinin yerküre üzerindeki etkilerinin geri döndürülemez biçimde arttığı, biyofiziksel sınırların aşıldığı ve küresel ölçekte ekolojik kırılganlıkların derinleştiğı bir dönemde yaşıyoruz. Bu yeni jeolojik dönem, giderek daha fazla sayıda bilim insanı ve sosyal teorisyen tarafından Antroposen olarak adlandırılmaktadır. Antroposen, insanın jeolojik bir güç haline geldiğı, doğayı dönüştürdüğü, gezegenin iklimsel, ekolojik ve biyokimyasal döngülerine müdahale ettiği bir çağdır. Karbondioksit emisyonları, endüstriyel tarım, ormansızlaşma, plastik atıklar ve nükleer denemeler gibi insan kaynaklı faaliyetler, doğa üzerindeki etkilerinde olduğu gibi siyasal, ekonomik ve toplumsal yapılarla kurdukları ilişkiler aracılığıyla güvenlik tartışmalarının da merkezine yerleşmiştir.

Antroposen çağında karşı karşıya kaldığımız iklim değışikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, tatlı su kıtlığı, çölleşme, okyanus kirliliğı ve ekosistem tahribatı gibi çevresel tehditler artık sadece bilimsel ya da teknik sorunlar olarak değil, doğrudan birer güvenlik meselesi olarak algılanmakta ve sunulmaktadır. İklim krizinin yol açtığı aşırı hava olayları, çevre temelli göç hareketleri, gıda sistemlerinin kırılganlaşması ve artan kaynak rekabeti, devletlerin ulusal güvenlik stratejilerine dâhil edilmekte; çevresel meselelerin uluslararası siyasal gündemdeki yeri giderek güçlenmektedir. Bu durum, güvenlik kavramının kapsamını genişletmekte, geleneksel tehdit anlayışlarının ötesine geçilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, güvenlik çalışmalarında özellikle 1990'lı yıllardan itibaren gelişen eleştirel güvenlik yaklaşımları, bu dönüşümü anlamak için önemli kuramsal araçlar sunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri olan ve Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde gibi isimlerin öncülüğünde şekillenen Kopenhag Okulu, güvenliğı nesnel bir olgu olarak değil, söylemsel olarak inşa edilen bir süreç olarak ele almaktadır. Kopenhag Okulu'na göre, herhangi bir olgunun "güvenlik tehdidi" haline gelmesi, onun nesnel özelliklerinden ziyade, siyasal aktörlerin onu nasıl sunduğı ile ilgilidir. Bu bağlamda, herhangi bir mesele bir aktör tarafından tehdit olarak tanımlandığında ve bu tanımlama toplumsal olarak kabul gördüğünde, o mesele güvenlik alanına çekilmiş olur. Bu süreç "güvenikleştirme" kavramı ile ifade edilmektedir.

Güvenikleştirme, olağan siyasal tartışmaların dışına çıkarak bir meseleyi acil, istisnai bir müdahale gerektiren bir tehdit olarak sunmayı ifade eder. Bu durum, demokratik denetim mekanizmalarının askıya alınmasına, otoriter uygulamaların meşrulaştırılmasına ve teknokratik yönetim biçimlerinin güç

kazanmasına neden olabilir. Antroposen çağında çevresel meselelerin bu şekilde güvenlikleştirilmesi, hem doğanın politikleşmesini hem de güvenliğin doğallaşmasını beraberinde getirmektedir. Zira günümüzde doğa edilgen bir arka plan değil, siyasal ve güvenlikel mücadelelerin kurucu unsurlarından biri haline gelmiştir.

Küresel ölçekte yayımlanan IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) raporları, çevresel risklerin bilimsel temellerini ortaya koyarken; Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve birçok devlet, bu bulguları kendi ulusal güvenlik stratejilerine entegre etmektedir. Örneğin, ABD Savunma Bakanlığı iklim değişikliğini “tehdit çarpanı” olarak tanımlamakta; Avrupa Birliği ise “Yeşil Mutabakat” kapsamında çevresel krizleri ekonomik rekabet, göç ve enerji güvenliği gibi konularla birlikte değerlendirmektedir. Bu durum, çevresel sorunları hem ekolojik, hem de jeopolitik, ekonomik ve toplumsal tehditler olarak yeniden kodlandığını göstermektedir.

Ancak çevresel güvenlikleştirme süreçleri, her zaman olumlu sonuçlar doğurmaz. İklim kaynaklı göç eden bireylerin kriminalize edilmesi, yerli halkların geleneksel topraklarının güvenlik gerekçeleriyle boşaltılması ya da doğa koruma adı altında yürütülen askeri müdahaleler, bu sürecin olumsuz sonuçlarına örnek olarak gösterilebilir. Bu nedenle, Antroposen çağında güvenlikleştirmenin nasıl, kim/kimler tarafından, kimin adına ve kime karşı yapıldığını sorgulamak da önem kazanmaktadır. Eleştirel güvenlik çalışmaları bu sorgulama için elverişli bir çerçeve sunmakta, güvenliğin yalnızca koruma değil, aynı zamanda dışlama, baskı ve kontrol mekanizması olarak da işleyebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu makale, Antroposen çağında çevresel tehditlerin güvenlikleştirilme biçimlerini Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kuramı çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Öncelikle güvenliğin söylemsel doğası ele alınacak, ardından çevresel meselelerin nasıl birer güvenlik tehdidi olarak inşa edildiği açıklanacaktır. Böylece, güvenlik kavramının çağdaş dönüşümü, çevresel siyasetle iç içe geçmiş biçimde, Antroposen bağlamında yeniden düşünülmeye çalışılacaktır.

Antroposen Kavramı ve Çerçevesi

21. yüzyılın en dikkat çekici kavramsal tartışmalarından biri, insan-merkezli faaliyetlerin yeryüzü sistemi üzerindeki dönüştürücü etkisini açıklamak üzere ortaya atılan Antroposen kavramıdır. Antroposen, Yunanca “anthropos” (insan) ve “kainos” (yeni) sözcüklerinden türetilmiştir ve basit bir ifadeyle

“İnsan Çağı” anlamına gelmektedir. Bu kavram, insanın doğa üzerindeki etkisinin jeolojik düzeyde belirleyici hale geldiği bir dönemi tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. İlk kez 2000 yılında atmosfer bilimci Paul J. Crutzen ve biyolog Eugene Stoermer tarafından gündeme getirilmiş, ardından hem doğa bilimlerinde hem de sosyal teoride geniş çapta tartışılmaya başlanmıştır. Crutzen ve Stoermer’e göre, sanayi devriminden itibaren özellikle 18. yüzyıl sonlarından bu yana insan faaliyetleri yerkürenin atmosferi, biyosferi ve jeolojisi üzerinde kalıcı etkiler bırakacak ölçekte bir güç haline gelmiştir.

Antroposen’in ne zaman başladığı konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Kimilerine göre bu çağın başlangıcı sanayi devrimiyle, yani fosil yakıt kullanımının ve sera gazı emisyonlarının belirgin şekilde arttığı dönemle örtüşmektedir. Kimileri ise nükleer denemelerin başladığı 1945 sonrasını özellikle 1945-1950 aralığını Antroposen’in başlangıç noktası olarak göstermektedirler. Zira bu dönem, “Büyük Hızlanma” (Great Acceleration) olarak adlandırılan dönemin de başlangıcıdır: kentleşme, nüfus artışı, enerji tüketimi, su kullanımı, tarım alanlarının genişlemesi ve karbon salımı gibi pek çok gösterge bu tarihten itibaren ciddi biçimde yükselmiştir.

Bu tarihsel kırılmalara ek olarak, Jeolojik Zamanlama Komisyonu (Sub-commission on Quaternary Stratigraphy) gibi kurumlar, Antroposen’in bilimsel olarak tanınıp tanınmaması gerektiğini ve bunun hangi ölçütlerle yapılacağını tartışmaktadır. Henüz resmi olarak Uluslararası Jeoloji Zaman Ölçeği’ne dâhil edilmese de, Antroposen kavramı artık bilimsel bir önerme olmaktan çıkmış, toplumsal, siyasal ve felsefi anlamlar içeren bir kavramsal çerçeveye dönüşmüştür.

Antroposen’in temel savı, insanın artık doğadan ayrı bir varlık değil; gezegenin geleceğini belirleyen ana jeolojik aktör olduğu yönündedir. Bu yaklaşım, doğa ve kültür arasında kurulan geleneksel ikiliğin geçersiz olduğunu ifade etmektedir. İnsan-doğa ayrımı, modern bilim ve batı düşüncesi içinde uzun süre temel bir ontolojik ayrım olarak kabul edilmiştir. Ancak Antroposen bu ayrımı radikal biçimde sorgular ve artık “doğa” bağımsız bir dış unsur değil; insanın üretim ve tüketim pratikleriyle iç içe geçmiş, yeniden inşa edilmiş bir varlık olduğunu iddia eder (Chakrabarty, 2009; Latour, 2018; Haraway, 2016). Küresel iklim değişikliği, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi, türlerin kitlesel yok oluşu gibi olgular bu iç içe geçişin çarpıcı sonuçlarıdır.

Bu nedenle Antroposen kavramı, çevresel krizleri teknik çözümlerle ele almakla beraber, insanın dünya ile kurduğu ilişki biçimini, üretim tarzını, teknolojik yayılmasını ve politik örgütlenmesini de sorgulayan bir eleştirel zemin sunmaktadır. Özellikle sosyal bilimlerde Antroposen kavramı hem bir dönem-

sel adlandırma hem de bir kriz anlatısı, politik çağrı ve bir normatif yeniden düşünüş alanı olarak kabul görür. İklim adaleti, toplumsal eşitsizlik, çevresel ırkçılık, kuşaklar arası etik gibi kavramlarla birlikte anılması da bu nedenledir.

Antroposen Kavramının Alternatifleri: Kapitalosen, Plantasyonosen, Chthulucen

Antroposen kavramının hızla popülerleşmesi beraberinde bazı eleştirileri ve alternatif kavramsallaştırmaları da getirmiştir. En yaygın eleştiri, Antroposen'in "insanlık" kavramını homojen bir bütün olarak ele almasıdır. Oysa tarihsel olarak doğayı tahrip eden faaliyetlerin merkezinde belirli üretim ilişkileri, devlet biçimleri, sınıfsal yapılanmalar ve özellikle kapitalist genişleme mantığı yer almıştır.

Bu doğrultuda bazı teorisyenler Kapitalosen (Capitalocene) terimini önermektedir (Moore, 2015). Özellikle Jason W. Moore ve Andreas Malm gibi ekomarxist kuramcılar, çevresel krizlerin asıl kaynağının kapitalist üretim ilişkileri olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre, sorun "insan"ın etkisi değil, "kapitalist insan"ın sistematik faaliyetleridir. Doğaya karşı sürdürülen sömürü, piyasalaştırma ve metalaştırma süreçleri, çevresel yıkımın temel nedenidir (Malm, 2016; Moore, 2017).

Benzer biçimde Donna Haraway, Antroposen yerine Chthulucen kavramını önermiştir. Haraway'e göre krizden çıkış, insan-merkezli düşünceyi terk ederek çok türlülüğü, ortak yaşamı ve ekolojik bağlılığı merkeze alan etik-politik yaklaşımlar geliştirmeye mümkündür (Haraway, 2015). Bir diğer alternatif ise Plantasyonosen kavramıdır; köle emeğine dayalı monokültür tarım sistemlerinin, doğa ve emeğin birlikte sömürülmesine nasıl zemin hazırladığını gösterir. Bu alternatifler, Antroposen'in içerdiği soyut insan anlayışını parçalayarak, krizlerin toplumsal, sınıfsal ve tarihsel yönlerine dikkat çeker. Bu alternatif kavramlar, Antroposen'in sunduğu soyut ve evrensel "insanlık" kategorisini parçalayarak; krizi sınıfsal, sömürgeci ve tarihsel bağlamda yeniden düşünmeye çağırır (Moore, 2015; Haraway, 2016).

Antroposen kavramının, tüm eleştirilere rağmen daha yoğun ve yaygın biçimde kullanılması, birkaç temel nedene dayanmaktadır. Her şeyden önce, kavram ilk olarak jeoloji ve iklim bilimleri gibi doğa bilimlerinden gelen bilimsel verilerle birlikte ortaya atılmış; dolayısıyla bilimsel meşruiyet kazanarak akademik, politik ve kamusal alanda hızla kabul görmüştür. Ayrıca "Antroposen", medyada, Birleşmiş Milletler raporlarında ve çevresel farkındalık kampanyalarında da sıkça yer bulmuş; bu da kavramın popülerleşmesini ko-

laylaştırmıştır. Kavramın taşıdığı kapsayıcılık ve güçlü çarpıcılığı sayesinde, insan-merkezli yıkımın sembolü haline gelmiş olması da önemli bir etkidir. Öte yandan, alternatif kavramların eleştirel derinliği yüksek olsa da, disiplinlerarası yaygınlığa ulaşamamış olmaları, “Antroposen”in temel kavram olarak yerleşmesini pekiştirmiştir (Latour, 2018; Chakrabarty, 2009).

Antroposen’in nihai yönelimi hakkında kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Ancak mevcut eğilimler, bu çağın ya bir çöküşle ya da köklü bir dönüşümle sonuçlanacağını düşündürmektedir. İyimser senaryolar, teknolojik yenilikler, küresel iş birliği ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle bir “yeşil dönüşümün” mümkün olduğunu savunur. Ancak daha karamsar analizler, Antroposen’in aynı zamanda bir Krizler Çağı olduğunu, eşitsizlikleri derinleştirdiğini ve otoriterleşmeyi körüklediğini ileri sürmektedir. Zira çevresel krizlerin yönetimi, teknik kapasiteyle beraber siyasal irade, adalet ve etik sorumluluğu beraberinde getirmektedir.

Bu nedenle Antroposen hem bir “tehditler çağı”, hem de güvenlik kavramının dönüşmek zorunda olduğu bir çağdır. İnsan-merkezli, devlet-odaklı, militarist güvenlik anlayışlarının yerini; etik temelli ve doğa-insan etkileşimini dikkate alan güvenlik yaklaşımlarının alması gerekmektedir. İşte bu noktada, Kopenhag Okulu’nun söylem merkezli güvenikleştirme kuramı, çevresel meselelerin nasıl birer güvenlik konusu haline getirildiğini anlamak için önemli bir kuramsal araç sunar.

Kopenhag Okulu’nun Güvenikleştirme Kuramı ve Temel İddiası

Modern güvenlik çalışmaları, uzun süre boyunca askeri tehditlere, devletlerarası çatışmalara ve ulusal savunma stratejilerine odaklanan dar bir çerçevede şekillenmiştir. Soğuk Savaş döneminde kurumsallaşan bu yaklaşım, güvenliği büyük ölçüde devletin sınırlarını korumaya yönelik askeri kapasitesiyle ilişkilendirmiştir. Ancak Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte, yeni güvenlik tehditlerinin örneğin iç savaşlar, etnik çatışmalar, göç, çevresel krizler, sağlık tehditleri ve ekonomik kırılganlıklar gibi uluslararası sistemin istikrarını tehdit eder hale gelmesi, güvenlik çalışmalarında paradigmatik bir dönüşümün kapısını aralamıştır. Bu dönüşüm, güvenliğin konusu olan tehditlerin çeşitlenmesini, güvenliğin ne olduğuna ve nasıl inşa edildiğine dair teorik sorgulamaları da beraberinde getirmiştir. İşte bu sorgulamaların merkezinde yer alan önemli yaklaşımlardan biri, “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları” alanında konumlanan Kopenhag Okuludur.

Güvenlik çalışmaları, Soğuk Savaş dönemi boyunca büyük oranda devlet merkezli ve askeri tehditlere odaklanmıştır. Ancak 1990'ların başında Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde öncülüğünde geliştirilen Kopenhag Okulu, güvenlik kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bu bakış açısına göre Kopenhag Okulu, güvenliğin nesnel bir olgu değil, söylemsel olarak inşa edilen bir süreç olduğunu ileri sürmüştür (Buzan vd., 1998). Bu yaklaşım, güvenliği bir "gerçeklik" olarak değil, belirli aktörlerin, olayları "tehdit" olarak sunmalarıyla ortaya çıkan bir pratik olarak tanımlar. Bu süreç ise "güvenlikleştirme" olarak ifade edilir (Wæver, 1995).

Güvenlikleştirme, bir aktörün belirli bir meseleyi acil ve olağanüstü müdahale gerektiren bir güvenlik tehdidi olarak sunmasıdır. Böylece bu mesele, normal siyasal süreçlerin dışına çıkarılır ve istisnai yöntemlerle ele alınması meşru hale gelir (Buzan, 1991). Örneğin bir çevresel sorunun güvenlikleştirilmesi, devletlerin veya uluslararası aktörlerin bu konuya yönelik olağanüstü düzenlemeler yapmasını ve politik öncelik vermesini mümkün kılar. Kopenhag Okulu'nun temel iddiası, tehdit algısının ve güvenlik politikalarının sosyal olarak inşa edildiği ve bu inşanın güç ilişkileriyle yakından bağlantılı olduğu yönündedir (Buzan vd., 1998).

Güvenliğin Sektörleri ve Güvenlikleştirme Süreci

Kopenhag Okulu, güvenliği askerî, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik olmak üzere beş farklı sektöre ayırmaktadır. Bu ayrım, güvenliğin sadece askerî tehditlerle sınırlandırılmayacağını, farklı alanlarda farklı tehditlerin güvenlik alanına dahil edilebileceğini ifade etmektedir (Buzan vd., 1998).

Güvenlikleştirme süreci, güvenlik söylemini oluşturan güvenlikleştirici aktör (örneğin devlet liderleri, bürokratlar, medya), bu söylemi alan ve kabul eden alımlayıcı/dinleyici aktör ve ilgili diğer aktörler olmak üzere üç temel aktör arasında gerçekleşir. Bir meseleyi güvenlik tehdidi haline getirmek için güvenlikleştirici aktörün söylemi dinleyiciler tarafından kabul görmelidir. Bu süreç, iktidar ilişkilerinin nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğüyle ilgilidir (Wæver, 1995). Örneğin çevresel tehditlerin güvenlikleştirilmesi, çevre sorunlarının devletlerin ulusal güvenlik stratejilerine dâhil edilmesi, bu alanda olağanüstü tedbirlerin alınması, finansal kaynakların seferber edilmesi gibi sonuçlar doğurabilir (Deudney, 1990). Ancak bir konunun güvenlikleştirilmesinin, demokratik denetimin zayıflamasına ve bazı aktörlerin aşırı yetkiler elde etmesine yol açabileceği de göz ardı edilmemesi gereken bir faktördür (Balzacq, 2011). Bu nedenle eleştirel bir perspektifle güvenlikleştirme süreçlerini dikkatle izlemek önem taşır.

Kopenhag Okulu'nun Sosyal İnşacı Temelleri

Kopenhag Okulu'nun teorik çerçevedeki altyapısı, sosyal inşacılık kuramına dayanır. Bu çerçevede, gerçeklikler nesnel olarak var olmak yerine, toplumsal pratikler ve söylemler aracılığıyla yaratılır. Güvenlik, bir nesnenin ya da durumun kendiliğinden tehdit oluşturması değil, onu tehdit olarak tanımlayan söylemin bir ürünüdür (Wendt, 1999). Bu durum, güvenlik politikalarının ve tehdit algılarının kültürel, tarihsel ve siyasal bağlamlardan bağımsız olmadığını veya olamayacağını gösterir.

Bu yaklaşım, özellikle çevresel krizler bağlamında önem ifade etmektedir. Zira Antroposen çağında yaşanan çevresel tehditler, doğrudan bilimsel verilerle ortaya konmasına rağmen, bu tehditlerin güvenlik meselesi olarak tanımlanması farklı aktörlerin siyasi tercihleri ve söylem pratikleri ile şekillenmektedir (Hansen, 2011). Örneğin iklim değişikliği, farklı ülkelerde ve kurumlarda değişik biçimlerde güvenikleştirilebilir veya önemli bir mesele olarak görülmediği için göz ardı edilebilir. Ancak Antroposen çağında çevresel tehditlerin güvenikleştirilmesi, hem gezegenin ekolojik sınırlarının korunması hem de bu krizlerin politik yönetimi açısından kritik öneme sahiptir.

Güvenikleştirme, çevresel sorunların acil ve öncelikli hale getirilmesini sağlamakla birlikte beraberinde bazı riskleri de ortaya çıkarabilir. Bu riskler arasında demokratik süreçlerin askıya alınması, çevresel politikaların militarize edilmesi ve belirli aktörlerin güçlenmesi örnek olarak gösterilebilir (Dalby, 2009).

Bu kapsamda Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme kavramı, çevresel meselelerin sadece teknik ya da bilimsel değil, aynı zamanda siyasal ve sosyal olarak inşa edilen bir alan olduğunu göstermektedir. Örneğin iklim değişikliğinin ulusal güvenlik stratejilerine dâhil edilmesi, devletlerin dış politika ve askeri planlarını şekillendirmekte; aynı zamanda bu süreç, küresel adalet ve eşitsizlik tartışmalarını da gündeme getirmektedir (Dalby, 2010).

Kopenhag Okulu'na Eleştirel Yaklaşımlar ve Çevresel Güvenlik Çalışmalarındaki Yeri

Kopenhag Okulu, güvenikleştirme kavramıyla güçlü bir analitik araç sunarken, bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Bunlar arasında, güvenikleştirme sürecinin aktör merkezli ve söylemsel doğası, yapısal ve maddi faktörleri göz ardı ettiği (Bigo, 2002) ve güvenikleştirme analizlerinin çoğunlukla devlet ve elit aktörler üzerinde yoğunlaşması, yerel toplulukların, sivil toplumun ya da doğrudan etkilenen grupların deneyimlerini dışarda bırakabilir olması (Bal-

zacq, 2011) en yoğun ilgi gören eleştiriler arasında yer almaktadır. Öte yandan, çevresel güvenlik bağlamında, çevrenin yalnızca bir tehdit nesnesi değil; aynı zamanda siyasal aktörlerin söyleminde farklı roller üstlenen karmaşık bir aktör olduğu vurgulanmaktadır (Hansen, 2015). Bu noktada, çevrenin “sessiz aktör” olarak ele alınması yerine, daha kapsayıcı ve çok katmanlı yaklaşımlara ihtiyaç duyulması da ayrıca ele alınması gereken bir tartışma konusudur.

Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme kuramı, çevresel güvenlik çalışmalarında çığır açıcı bir kavramsal çerçeve sunmakla birlikte, bu kuramın çevresel meselelerin güvenlik bağlamında nasıl anlamlandırıldığını açıklama kapasitesi, akademik tartışmaların önemli bir odak noktasını oluşturmaktadır. Özellikle Antroposen çağında çevresel krizlerin yapısal, kurumsal ve söylemsel düzeyde güvenlik diskurlarına dâhil edilmesi, Kopenhag Okulu'nun sunduğu söylem merkezli yaklaşımı yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. Bu okulun çevresel güvenlik çalışmalarındaki yeri, güvenliğin dilsel inşasına yaptığı katkıyla sınırlı kalmayıp, çevresel krizlerin siyasal olarak nasıl yorumlandığını, hangi aktörlerce nasıl tehdit haline getirildiğini ve bu süreçlerin demokratik siyaset üzerindeki etkilerini anlamada da belirleyici olmuştur.

Kopenhag Okulu'nun çevresel güvenliğe yaklaşımı, çevrenin nesnel bir tehdit olmasından ziyade, siyasal aktörlerce bir “tehdit” olarak kurgulanmasının sürece hâkim olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, iklim değişikliği, su kıtlığı ya da biyolojik çeşitliliğin kaybı gibi çevresel sorunlar ancak belirli aktörlerce söylem düzeyinde güvenlik alanına çekildikleri ölçüde “güvenlik” haline gelirler (Buzan vd., 1998). Bu süreç, çevresel meselelerin teknik uzmanlıktan çıkarılarak politik düzleme taşınmasını ve aciliyet kategorisiyle yeniden anlamlandırılmasını mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle Kopenhag Okulu, çevresel güvenliğin “doğallaştırılmış” değil, “siyasileştirilmiş” bir kategori olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın önemi, özellikle çevresel sorunların farklı bağlamlarda nasıl tanımlandığına ilişkin karşılaştırmalı analizlerde kendisini göstermektedir.

Kopenhag Okulu'nun bu kuramsal çerçevesi, çevresel güvenlik çalışmalarında söylemsel çokluğun ve bağlamsal farkların görünür hale getirilmesini sağlamış; böylece çevresel meselelerin sabit, evrensel ya da doğal tehditler olarak ele alınmasının önüne geçmiştir. Bu kuram, çevresel tehditlerin özünde “tehdit” olmadığını, ancak belirli aktörler tarafından tehdit olarak inşa edildiğini savunarak, çevresel güvenliğe ilişkin tartışmaları sosyal inşacılık eksenine çekmiştir (Wæver, 1995; Wendt, 1999). Böylelikle, örneğin kuraklığın ya da deniz seviyesindeki yükselmenin ekolojik bir fenomen olduğu, politik bir sorun haline geldiği ve böylece bu dönüşümün söylemsel mücadeleler yolu-

la gerçekleştiği iddia edilmiştir. Bu anlayış, çevresel güvenliğin hem bilimsel verilerle hem de söylem pratikleriyle de biçimlendiğini göstermektedir.

Ancak Kopenhag Okulu'nun bu katkısı, çevresel güvenlik çalışmalarına analitik bir çerçeve sunmakla sınırlı kalmamış; çevresel meselelerin istisna rejimleri altında nasıl yönetildiğine dair eleştirel bir tartışma alanı da yaratmıştır. Güvenikleştirme sürecinin istisnaileştirici doğası, çevresel sorunların demokratik mekanizmalar dışında, teknokratik ya da otoriter yollarla ele alınmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu durum, çevresel güvenlik söyleminin aynı zamanda bir iktidar teknolojisi olarak işlev gördüğünü, çevreyi "koruma" adı altında yeni denetim biçimlerinin üretilebildiğini göstermektedir (Balzacq, 2011; Dalby, 2009). Özellikle çevre temelli göçmen hareketlerinin kriminalize edilmesi, çevresel kaynaklar üzerindeki geleneksel hak iddialarının askıya alınması ya da doğa koruma alanlarında askeri operasyonların yürütülmesi gibi örnekler, güvenikleştirmenin bir savunma refleksi olmakla birlikte bir yönetsel araç haline geldiğini de kanıtlamaktadır.

Kopenhag Okulu'nun bu yönüyle çevresel güvenlik çalışmalarına yaptığı en önemli katkı, güvenliğin "koruyucu, dışlayıcı ve disipline edici" bir aygıt olarak işleyebileceğini göstermesidir. Bu bağlamda çevresel güvenliğin kimi zaman neoliberal yönetimsellik, biyopolitika ve hatta sömürgeci müdahale biçimleriyle iç içe geçtiği örnekler gözlemlenmektedir. Örneğin, Afrika kıtasındaki doğa koruma projelerinin kimi zaman yerli halkların topraklarından zorla çıkarılmasıyla sonuçlanması ya da Amazon Ormanları'nın korunması adına bölgede yaşayan toplulukların hareketlerinin kısıtlanması gibi uygulamalar, çevresel güvenlik söyleminin eleştirel bir analize tabi tutulması gerektiğini ortaya koymaktadır (Deudney, 1990; Bigo, 2002).

Bununla birlikte, Kopenhag Okulu'nun çevresel güvenlik alanındaki en büyük sınırlılığı, söylem merkezli yaklaşımının maddi gerçeklikleri geri plana itmesi olmuştur. Eleştirel akademisyenler bu bağlamda, çevresel tehditlerin söylem yoluyla inşa edilmesinin yanı sıra maddi ekolojik yıkım süreçleriyle de ortaya çıktığını ve bu maddi süreçlerin analiz dışında bırakılmasının ciddi bir kuramsal eksiklik yarattığını ileri sürmüşlerdir (Bigo, 2002; Floyd, 2010). Örneğin bir nehrin kuruması ya da bir ormanın yanması gibi olayların siyasal söylemlerle birlikte biyofiziksel gerçekliklerle de açıklanması gerektiği, bu tür tehditlerin toplumsal yaşam üzerinde doğrudan etkiler yarattığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu kapsamda, çevresel güvenlik çalışmalarında söylem ile maddi gerçeklik arasındaki ilişkiyi yeniden kurmak, Kopenhag Okulu'nun kuramsal sınırlarını aşmak adına önem arz etmektedir.

Buna karşın, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme sürecine dair sunduğu üç aktörlü model (güvenlikleştirici aktör, dinleyici kitle, referans nesnesi), çevresel güvenlik çalışmalarında uygulanabilirliğini halen korumaktadır. Örneğin devlet yetkililerinin iklim krizini ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlaması, bu tanımın medya ve kamuoyu tarafından benimsenmesi ve bu bağlamda “doğa”nın referans nesnesi olarak konumlanması, güvenlikleştirme modelinin çevresel bağlamda işlevselliğini göstermektedir (Buzan vd., 1998; Balzacq, 2011). Bununla birlikte, çevrenin siyasal özne olarak ele alınması gerektiğini savunan çevreci kuramlar, Kopenhag Okulu'nun çevreyi edilgenleştiren yaklaşımını da eleştirmişlerdir. Bu bağlamda Donna Haraway'ın “Chthulucene” kavramsallaştırması ya da Latour'un “Gaia” politikası gibi alternatif yaklaşımlar, çevrenin korunması gereken hayati bir nesne olmakla birlikte, yaşanacak bir aktör olarak da değerlendirilmesini önermektedir (Haraway, 2016; Latour, 2018).

Sonuç olarak, Kopenhag Okulu'nun çevresel güvenlik alanındaki yeri, hem kavramsal hem de uygulamalı düzeyde belirleyici olmuştur. Bu kuram, çevresel tehditlerin söylemsel olarak nasıl inşa edildiğini, kimler tarafından hangi amaçlarla güvenlik alanına çekildiğini ve bu süreçlerin siyasal etkilerini anlamada güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır. Ancak bu yaklaşımın eleştirel güvenlik çalışmalarının yeni yönelimleriyle karşılaştırmalı olarak geliştirilmesi, söylemsel analizle maddi çevresel değişimleri birleştiren melez yaklaşımların benimsenmesi ve çevreyi politik bir aktör olarak gören perspektiflerle tamamlanması gerekmektedir. Kopenhag Okulu, çevresel güvenliği devlet merkezli ya da elit aktörlerin söylemleriyle sınırlı görmemeli; yerel toplulukların, yerli halkların, sivil toplumun ve doğanın kendisinin de bu süreçte nasıl özneleştiğini dikkate almalıdır. Bu yöndeki bir genişleme, hem çevresel adaletin hem de güvenlik kavramının daha demokratik, kapsayıcı ve dönüştürücü biçimde yeniden düşünülmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç

Bu makale, Antroposen çağında güvenlik kavramının nasıl dönüştüğünü ve çevresel tehditlerin siyasal söylemler yoluyla nasıl güvenlik meselesi haline getirildiğini incelemiştir. Çevresel sorunların teknik ve bilimsel meselelerle birlikte toplumsal ve siyasal mücadelelerin konusu haline geldiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, güvenlik artık yalnızca devletin sınırlarını korumakla sınırlı bir kavram değil; doğa, toplum ve insan yaşamını birlikte ele alan daha geniş bir çerçeveye kavuşmuştur.

Makale, çevresel tehditlerin güvenlik söylemleri aracılığıyla acil, öncelikli ve olağan dışı sorunlar olarak sunulduğunu göstermiştir. Bu durum her ne kadar bazı olumlu sonuçlar doğursa da, demokratik süreçlerin zayıflaması, teknokratik yönetimlerin güçlenmesi ve otoriter pratiklerin meşrulaşması gibi riskler taşımaktadır. İklim değişikliği, su kıtlığı ve ekosistem çöküşü gibi krizler, bilim insanlarının, siyasetçilerin, ordu mensuplarının ve güvenlik bürokrasisinin gündeminde yer almaktadır.

Makalenin ulaştığı temel bulgulardan biri, güvenikleştirmenin her zaman çevresel sorunları çözmeye hizmet etmediğidir. Bazı durumlarda bu süreç, göçmenlerin kriminalize edilmesi, yerel halkların topraklarından edilmesi ya da doğa koruma adı altında uygulanan baskıcı politikaların artması gibi sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, çevresel güvenlik söylemlerinin hem işlevselliği hem de yaratabileceği dışlayıcı ve baskıcı etkiler dikkatle değerlendirilmelidir. Ayrıca makale, güvenlik çalışmalarında doğanın korunacak bir nesne olmanın ötesinde, siyasal süreçlerde etkin bir özne olarak yeniden kavramsallaştırılması gerektiğini savunmuştur. Zira doğa, insanın dışındaki bir gerçeklik değil, insanla iç içe geçmiş ve onunla birlikte dönüşen bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bu durum, güvenlik anlayışının etik, toplumsal ve çevresel boyutlarla birlikte düşünülmesini zorunlu kılmaktadır.

Kopenhag Okulu'nun sunduğu söylem odaklı kuram, çevresel güvenliğin inşa süreçlerini anlamada güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Ancak söylemin ötesine geçilerek çevresel krizlerin maddi gerçeklikleri ve bu krizlerden etkilenen toplulukların deneyimleri de analiz sürecine dâhil edilmelidir. Böylece güvenliğe dair daha bütüncül ve kapsayıcı bir anlayış geliştirilebilir. Sonuç olarak, Antroposen çağında güvenlik yalnızca devletin çıkarlarını değil, gezegenin bütüncül sağlığını ve toplumsal adaleti de kapsamak zorundadır. Bu doğrultuda, güvenlik politikalarının demokratik, katılımcı ve ekolojik temelli olarak yeniden inşa edilmesi, hem çevresel sorunlara daha etkili yanıtlar üretmek hem de güvenlik kavramını dönüştürmek açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Balzacq, T. (2011). *Securitization theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. Routledge.
- Bigo, D. (2002). Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives*, 27(1), 63–92.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for international security studies in the post-cold war era*. Harvester Wheatsheaf.

- Buzan, B., Wæver, O., ve de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Chakrabarty, D. (2009). The climate of history: Four theses. *Critical Inquiry*, 35(2), 197–222. <https://doi.org/10.1086/596640>
- Dalby, S. (2009). *Security and environmental change*. Polity Press.
- Dalby, S. (2010). *The environmentalization of security*. içinde M. Beeson (Ed.), *Security and Environment* (ss. 41–56). Routledge.
- Deudney, D. (1990). The case against linking environmental degradation and national security. *Millennium: Journal of International Studies*, 19(3), 461–476.
- Floyd, R. (2010). *Security and the environment: Securitisation theory and us environmental security policy*. Cambridge University Press.
- Hansen, L. (2011). The politics of climate change and the global crisis of the environment. *Globalizations*, 8(4), 451–466.
- Hansen, L. (2015). *Security as practice: Discourse analysis and the Bosnian war*. Routledge.
- Haraway, D. J. (2015). Anthropocene, capitalocene, plantationocene, chthulucene: Making kin. *Environmental Humanities*, 6(1), 159–165. <https://doi.org/10.1215/22011919-3615934>
- Haraway, D. J. (2016). *Staying with the trouble: Making kin in the chthulucene*. Durham: Duke University Press.
- Malm, A. (2016). *Fossil capital: The rise of steam power and the roots of global warming*. Verso.
- Moore, J. W. (2015). *Capitalism in the web of life: Ecology and the accumulation of capital*. Verso.
- Moore, J. W. (2017). The capitalocene, Part I: On the nature and origins of our ecological crisis. *The Journal of Peasant Studies*, 44(3), 594–630. <https://doi.org/10.1080/03066150.2016.1235036>
- Latour, B. (2018). *Down to earth: Politics in the new climatic regime*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Wæver, O. (1995). *Securitization and desecuritization*. In R. D. Lipschutz (Ed.), *On Security* (pp. 46–86). Columbia University Press.
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press.